

Teresa WEJNER
Okręgowa Komisja Egzaminacyjna
w Łodzi

EGZAMINY ZEWNĘTRZNE DLA UCZNIÓW ZE SPECYFICZNYMI TRUDNOŚCIAMI SZKOLNYMI

Od r. 2002 będzie obowiązywał nowy system egzaminacyjny, wprowadzający egzaminy zewnętrzne po każdym z etapów edukacyjnych: sprawdzian po szkole podstawowej oraz egzaminy po gimnazjum i szkole średniej. Dla uczniów podejmujących kształcenie zawodowe przewidziany jest egzamin zawodowy. Za przygotowanie i przebieg egzaminów zewnętrznych odpowiedzialne są: Centralna Komisja Egzaminacyjna i okręgowe komisje egzaminacyjne, powołane przez MEN. Przygotowanie całego systemu egzaminacyjnego jest procesem długim, kosztownym i pracochłonnym. Bardzo pomocne w systemie egzaminacyjnym jest posługiwanie się sprawnymi narzędziami pomiaru. Po szkole podstawowej i gimnazjum pomiar osiągnięć uczniów dotyczy posiadanych przez uczniów kompetencji, a nie wiedzy. Kompetencje te są sprawdzane w obligatoryjnym systemie egzaminów zewnętrznych w szkole podstawowej i gimnazjum. Głównymi narzędziami pomiaru są testy.

CO TO JEST TEST?

Jest to ujednolicona procedura pobierania określonych prób dotyczących umiejętności, wiedzy lub określonego zachowania, której wyniki ujmowane są ilościowo, stosowana w celu uzyskania odpowiedzi na określone pytania. W pedagogice są to odpowiedzi na zadane pytania dotyczące programu kształcenia. Nie dla wszystkich uczniów takie przyporządkowanie będzie obiektywnym wykazaniem posiadanych przez nich umiejętności.

Dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi istnieje konieczność przygotowania systemu egzaminacyjnego z uwzględnieniem potrzeb i możliwości edukacyjnych tych uczniów, rzeczywistego zrównania szans. Takie podejście do egzaminów jest zagwarantowane w Ustawie Oświatowej z 7 września 1991 r. i rozporządzeniu MEN z 21 marca 2001 r. w sprawie egzaminowania, promowania oraz przeprowadzania egzaminów w szkołach publicznych. W art. 1 wspomnianej ustawy zagwarantowano prawo każdego obywatela do kształcenia się, dostosowania nauczania do możliwości psychofizycznych uczniów, korzystania z pomocy psychologicznej oraz pobierania nauki we wszystkich typach szkół przez młodzież niepełnosprawną, zgodnie z indywidualnymi możliwościami i potrzebami indywidualnymi. W świetle rozporządzenia z 21 marca 2001 r. uczniowie z potwierdzonymi dysfunkcjami mają prawo przystąpić do sprawdzianu i egzaminu w formie dostosowanej do ich dysfunkcji.

Uwzględniając powyższe potrzeby przy Centralnej Komisji Egzaminacyjnej powołano Zespół ds. Dzieci ze Specjalnymi Potrzebami Edukacyjnymi.

W skład zespołu weszli przedstawiciele wyższych uczelni, Polskiego Towarzystwa Dysleksji, Centrum Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej oraz Ministerstwa Edukacji Narodowej.

Zespół ten podzielił się na cztery podzespoły.

1. Podzespół ds. uczniów z uszkodzonym wzrokiem.
2. Podzespół ds. uczniów z uszkodzonym słuchem.
3. Podzespół ds. uczniów z upośledzeniem lekkim.
4. Podzespół ds. uczniów ze specyficznymi problemami w uczeniu się (dysleksją rozwojową).

CO TO JEST DYSLEKSJA ROZWOJOWA?

„Dysleksja są to konstytucjonalne zaburzenia uczenia się” — definicja ta podkreśla, że te trudności nie wynikają z zaniedbania wychowania, lecz są to mikro-uszkodzenia mózgu oraz zmiany genetyczne. Najnowsze badania wskazują na chromosomy: 1, 6, 15, które są odpowiedzialne za przenoszenie tych zaburzeń z pokolenia na pokolenie. Trudności te są niewspółmierne do wieku oraz poziomu inteligencji dziecka.

Dysleksja rozwojowa nie jest chorobą, lecz zaburzeniem, które jest włączone do Międzynarodowej Klasyfikacji Zaburzeń Opanowania Umiejętności Szkolnych (ICD-10 z 1992 r., oraz DSM-IV z 1994 r.).

Symptomy towarzyszące temu problemowi można zaobserwować u dziecka jeszcze przed podjęciem nauki szkolnej. Powszechnie popełnianym błędem jest w tym okresie pocieszanie rodziców, że dziecko z tych problemów wyrośnie. Już w okresie rozwojowym dotyczy to dzieci, które zwykle nie raczkują, mają opóźniony rozwój motoryczny, są mało zręczne manualnie, późno zaczynają żąbkować. W wieku przedszkolnym nie potrafią zawiązać sznurowadeł, mają kłopoty z rysowaniem szlaczków. Pierwsze trudności szkolne pojawiają się u dziecka już w przedszkolu.

W wieku szkolnym trudności dotyczą głównie nauki pisania i czytania, ale ich konsekwencje są dużo głębsze: zaburzona sfera emocjonalno-motywacyjna oraz zaniżona samoocena.

Charakterystyczne błędy popełniane przez osoby z dysleksją rozwojową:

W czytaniu:

- pomijanie wyrazów lub ich dodawanie, zniekształcanie wyrazów i odczytywanie innych, podobnych, wskutek domyślenia się całego wyrazu na podstawie przeczytanych pierwszych głosek,
- gubienie się w tekście, pomijanie linii lub odczytywanie jej powtarzane,
- niepewność czytania krótkich wyrazów, takich jak *od-do*,
- trudność dzielenia dłuższych wyrazów na sylaby i syntetyzowanie sylab na wyrazy we właściwym porządku,
- pomijanie interpunkcji,
- przestawianie liter w wyrazie,
- niewłaściwe łączenia liter,

- trudność ze zrozumieniem sensu czytanego tekstu, przy nadmiernym skupieniu się na stronie technicznej czytania,
- trudności w rozumieniu treści zawierającej pojęcia dotyczące stosunków przestrzenno-czasowych oraz struktur gramatyczno-logicznych,
- trudności w orientacji na mapie i planach,
- zaburzona orientacja w rozpoznawaniu stron świata (wzrokowe ujmowanie stosunków przestrzennych na mapie),
- mylenie pojęć, które są przyswajane werbalnie,
- trudności w rozumieniu zadań z zakresu geometrii.

W pisaniu:

- słaby poziom pracy pisemnej w porównaniu z odpowiedziami ustnymi,
- niski poziom graficzny i estetyczny prac pisemnych,
- utrzymywanie się trudności z różnicowaniem liter: *p-b, p-g, u-n, m-w*,
- niewłaściwy dobór liter do głosek podobnych fonetycznie w wyniku ich niewłaściwego różnicowania: *t-d, p-b, m-n*,
- mylenie nazw liter,
- niewłaściwe stosowanie małych i dużych liter,
- trudności w różnicowaniu wyrazów podobnie brzmiących,
- dodawanie, pomijanie, przestawianie liter, sylab, lub całych wyrazów,
- nieprawidłowe rozmieszczenie pracy pisemnej w przestrzeni,
- tracenie wątku podczas zapisywania opowiadania,
- brak lub niewłaściwe używanie interpunkcji,
- błędy typowo ortograficzne,
- pomijanie drobnych elementów graficznych, w tym ogonków przy *q* lub *g*,
- pomyłki w zadaniach arytmetycznych,
- trudności w tworzeniu wykresów,
- zamiana kierunków w rysunkach geometrycznych,
- zakłócenia stosunków przestrzennych i proporcji elementów,

Ze względu na zaburzenia funkcji percepcyjno-motorycznych (sposptrzegania wzrokowego, słuchowego, motoryki, lateralizacji i orientacji przestrzennej), można wyróżnić szereg trudności występujące u uczniów z dysleksją rozwojową.

TRUDNOŚCI W UCZENIU UWARUNKOWANE ZABURZENIAMI PERCEPCJI SŁUCHOWEJ

Umiejętności ucznia	Symptomy zaburzeń
Wypowiadanie się	Występują trudności w wypowiadaniu się. Zasób słów ubogi, niegramatyczne wypowiadanie się. Często występuje wada wymowy. Przekręcanie wymowy mało znanych wyrazów. Niekiedy kłopoty w wypowiedziach, wynikające z trudności w rozumowaniu, wnioskowaniu i uogólnianiu na materiale werbalnym.
Pisanie	Szczególnie nasilone trudności w pisaniu ze słuchu, wynikające z niemożności dokonywania prawidłowej analizy słuchowej dyktowanych wyrazów i zdań. Zniekształcenie pisowni, niekiedy trudne do odczytania. Duże trudności w pisaniu wyrazów ze zmiękczeniami, dwuznakami, głoskami tracącymi dźwięczność, w różnicowaniu pisowni <i>i-j</i> , odróżnianiu samogłosek nosowych: <i>ę-ɛ</i> , <i>om-on</i> . Trudności w pisaniu wyrazów nieznanymi. Mylenie kolejnych wyrazów w zapisie, wolne tempo pisania. W pisaniu ujawniają się występujące wady mowy, niekiedy już przewyżczone. Ogromną trudnością jest przepisywanie tekstu, nie pojawia się dyktowanie sobie tekstu.
Czytanie	Trudności w zestawieniu dźwięku w całość — utrzymujące się długi czas literowanie, trudności z modulowaniem głosu. Brak znaków przestankowych w czytanych tekstach. Liczne błędy w czytaniu, zmiany, opuszczenia głosek, mylenie wyrazów zbliżonych artykulacyjnie.
Rozumienie czytanej treści	Trudności w rozumieniu przeczytanej treści wynikają z niedokładnego rozumienia określeń słownych, mylenia znaczenia wyrazów o podobnym brzmieniu.
Trudności z innymi przedmiotami szkolnymi	Szczególnie duże problemy z nauką języków obcych. Trudności w uczeniu się pamięciowym (wersze, ciągi słowne), gorsza pamięć słuchowa. Trudności w uczeniu się tabliczki mnożenia, kłopoty ze zrozumieniem instrukcji, objaśnień nauczyciela, zapamiętywaniem. Trudności w przyswajaniu materiału gramatycznego. W matematyce zbyt szybkie oderwanie od konkretów utrudnia przyswajanie pojęć matematycznych.

TRUDNOŚCI W UCZENIU UWARUNKOWANE ZABURZENIAMI PERCEPCJI WZROKOWEJ

Umiejętności ucznia	Symptomy zaburzeń
Wypowiadanie się	Występują trudności w rozpoznawaniu przedmiotów na obrazkach i rozumienia przedstawionej treści. W związku z powyższym opis obrazka oraz liczba zaobserwowanych szczegółów i elementów są ubogie.
Rysowanie	Trudności w odwzorowywaniu prostych figur geometrycznych (koło, kwadrat, trójkąt, romb). Rysunki bywają ubogie w szczegóły. Niewłaściwe proporcje między elementami, trudności w rozplanowaniu.

Pisanie	Trudności w przepisywaniu, pisaniu z pamięci i ze słuchu. W początkach nauki trudności z zapamiętywaniem kształtów liter, mylenie liter podobnych (<i>a-o</i> , <i>a-g</i> , <i>e-c</i> , <i>e-p</i> , <i>t-l</i> , <i>m-n</i> , <i>u-u</i> , <i>m-m</i>), różniących się w położeniu w stosunku do osi pionowej (<i>p-b</i> , <i>b-d</i>), lub poziomej (<i>m-m</i> , <i>n-u</i> , <i>b-p</i> , <i>d-g</i>). Pomijanie drobnych elementów graficznych (kreseczki, ogonki — <i>g</i> , <i>z</i>). Typowe błędy ortograficzne wynikające z gorszej pamięci wzrokowej.
Czytanie	W początkach nauki trudności w kojarzeniu dźwięku z odpowiednim znakiem graficznym. Mylenie liter o podobnym wyglądzie (<i>p-b</i> , <i>b-k</i>). „Zgadywanie” napisów na podstawie cech przypadkowych (przy zastosowaniu obrazków). Trudności w rozpoznawaniu liter oraz wzrokowym wyróżnieniu większej całości (sylaby, wyrazy), czytanie nierytmiczne. Długi czas literowania. Przy odczytywaniu mała dokładność, przekręcanie końcówek, zgadywanie, gubienie się w tekście, wolne tempo czytania, zwiększona męczliwość. W późniejszym okresie nauki trudności z automatyzacją czytania, niewspółmierne wysiłki do efektów, włożony wysiłek w czytanie utrudnia rozumienie treści.
Rozumienie czytanej treści	Trudności wytwarzania jasnych wyobrażeń związanych z czytaniem tekstem. Koncentracja na technicznej stronie czytania utrudnia rozumienie czytanej treści.
Trudności z innymi przedmiotami szkolnymi	Trudności z geografią (słaba znajomość mapy i orientacja w stronach świata), pomyłki w zadaniach arytmetycznych (błędy, przepisywanie słupków), trudności w nauce obcych języków, geometrii (słabe rozumienie pojęć: góra-dół, wyżej-niżej).

**TRUDNOŚCI W UCZENIU UWARUNKOWANE ZABURZENIAMI
ROZWOJU RUCHOWEGO W ZAKRESIE SPRAWNOŚCI MANUALNEJ**

Umiejętności ucznia	Symptomy zaburzeń
Rysowanie	Rysunki „brzydkie”, „prymitywne”, „kanciaste”, gwałtowne lub zwolnione, zbyt duży lub zbyt mały nacisk ołówka na papier. Przeważają linie proste, brak lub mało linii falistych. Przy rysowaniu często występują synkinetacje (współruchy, np. wysuwanie języka).
Pisanie	W wyniku obniżonej sprawności manualnej mała precyzja ruchów dłoni i palców, wolne tempo wykonywania czynności. Pismo od strony graficznej brzydkie, litery „drżące”, za małe, nierówne, nie mieszczące się w liniaturze. Za duże lub za małe odstępki między literami. Pismo niekształtne, mało czytelne. Wskutek powolnego pisania, luki w zeszytach, nienadążanie za tempem klasy. Nierównomierny nacisk pióra, brak wiązania liter ze sobą, trudności zespoleniu pojedynczych ruchów w całość (zaburzenia melodii kinetycznej). Trudności w wykorzystaniu własnych notatek. Niestaranne zeszyty z licznymi przekreśleniami, poprawieniami, plamami. Szybkie męczenie się ręki podczas pisania, niski poziom graficzny prac, pismo niekiedy trudne do odczytania.

Trudności z innych przedmiotów szkolnych	Przy ogólnej niskiej sprawności ruchowej trudności w wykonywaniu wszelkich ćwiczeń na lekcjach wychowania fizycznego. Nieudolność w grach i zabawach sportowych. Trudności w majsterkowaniu, szyciu, lepieniu, kreśleniu, malowaniu. Trudności w wykonywaniu modeli, wykresów, konstrukcji.
--	---

TRUDNOŚCI W UCZENIU
UWARUNKOWANE ZABURZENIAMI PROCESU LATERALIZACJI

Umiejętności ucznia	Symptomy zaburzeń
Rysowanie	W początkach nauki pisania, głównie w przypadkach lateralizacji skrzyżowanej (lewooczość–praworęczność, prawooczość–leworęczność) może występować pismo lustrzane. Odwracanie pojedynczych liter, cyfr, zmiana ich kolejności, opuszczanie końcówek, a nawet całych wyrazów. Trudności związane z techniką pisania, zniekształcenie graficznej strony pisania (zwłaszcza u dzieci lewo- i oburęcznych).
Czytanie	Przekręcanie słów polegające na zmianie kolejności odczytywania liter, przedstawiania kolejności sylab, opuszczanie całego wiersza w czytany tekst. Wolne tempo czytania, niekiedy w nieprawidłowym kierunku, tj. od strony prawej do lewej. Odwracanie liter i odczytywanie zamiast: <i>b-o, g-p, u-u, m-w</i> , Dynamiczne odwracanie krótkich wyrazów: <i>wór-rów</i> (tzw. inwersja dynamiczna).
Rozumienie czytanej treści	Odwracanie porządku liter zmienia sens szczególnie krótkich wyrazów: <i>od-do</i> , co utrudnia rozumienie czytanego i pisanego tekstu. Trudności z innymi przedmiotami. Zmiana kierunków w rysunkach geometrycznych, trudności w orientacji na mapie i planach. Trudności w rozróżnianiu stron ciała uniemożliwiają prawidłowe wykonywanie ćwiczeń na lekcjach wychowania fizycznego. Zaburzenia koordynacji wzrokowo-ruchowej.

TRUDNOŚCI W UCZENIU
UWARUNKOWANE ZABURZENIAMI ORIENTACJI PRZESTRZENNEJ

Umiejętności ucznia	Symptomy zaburzeń
Wypowiadanie się	Trudności rozumienia przedstawionej sytuacji na obrazku, trudności w wypowiedaniu się na temat umiejscowienia przedmiotu, określenia wzajemnego położenia przedmiotów, trudności w przyswajaniu pojęć (i operowaniu) w zakresie stosunków przestrzennych: <i>nad, obok, na ulas, prawo, lewo, od</i> . Pojęcia i definicje mogą być niewłaściwie stosowane z powodu braku ich właściwego rozumienia.

Rysowanie	Zakłócenia stosunków przestrzennych, w rysunkach zakłócenia proporcji elementów, trudności w rozplanowaniu, rysunki chaotyczne, źle rozmieszczone na kartce.
Pisanie	Mylenie znaków graficznych różniących się od siebie jedynie położeniem (<i>n-n</i> , <i>b-p-d-g</i>), źle wykonane wszelkie tabelki, zapisy w słupkach. Mylenie kierunku zapisu, niewłaściwe rozmieszczanie liter i zapisów, zły wybór linijek.
Czytanie	Przestawianie liter oraz całych części wyrazowych wskutek mylenia kierunków. Opuszczanie liter lub sylab, zmiana ich kolejności. „Przeskakowanie” linijek druku przy czytaniu.
Rozumienie czytanej treści	Trudności w rozumieniu treści zawierającej pojęcia dotyczące stosunków przestrzenno-czasowych oraz struktur gramatyczno-logicznych.
Trudności z innymi przedmiotami szkolnymi	Trudności w geografii (wzrokowe ujmowanie stosunków przestrzennych na mapie — orientacja w stronach świata) w geometrii (mylenie pojęć, które są przyswajane werbalnie, trudności w rozumieniu i rozwiązywaniu zadań). Trudności w robotach ręcznych, brak umiejętności zaplanowania.

Uczniowie ze specyficznymi problemami szkolnymi wymagają indywidualizacji w procesie kształcenia oraz innych metod nauczania. Z tymi uczniami pracuje się na zajęciach terapii pedagogicznej. Zajęcia te prowadzi nauczyciele-terapeuci, którzy często dostosowują do tych dzieci metody indywidualne. Uczniowie ci potrzebują nauczycieli, którzy są świadomi ich problemów, potrafią w sposób elastyczny podejść do programu, metod, sposobu nauczania.

Obecne prawo oświatowe po raz pierwszy w Polsce zamierza wspierać tych uczniów zarówno podczas nauki szkolnej, jak również podczas egzaminów zewnętrznych. Takie spojrzenie na ucznia ze specyficznymi problemami szkolnymi gwarantuje Rozporządzenie z 21 marca 2001 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania egzaminów i sprawdzianów w szkołach publicznych.

Na podstawie standardów oraz zaleceń specjalistów podjęto prace zmierzające do przygotowania informatorów o sprawdzianach i egzaminach dla wspomnianych uczniów.

W prowadzonych działaniach uczestniczyli pracownicy CKE, nauczyciele z ośrodków szkolno-wychowawczych, specjaliści. Zespoły te wypracowały informatory przeznaczone dla szkół, gdzie uczniowie ci pobierają naukę. Zmiany dotyczące sprawdzianów i egzaminów zewnętrznych uwzględniały możliwości i potrzeby tych uczniów.

Zagadnienia dotyczące sprawdzianów i egzaminów dla uczniów z dysleksją rozwojową zostały zawarte w aneksach, w których zamieszczono rozdziały dostosowania warunków egzaminacyjnych do potrzeb i możliwości uczniów. Chociaż stawia się im takie same wymagania egzaminacyjne, to wprowadzone różnorakie rozwiązania organizacyjne powinny ułatwiać uczniom zdawanie tych egzaminów.

UCZNIOWIE ZE SPECJALNYMI POTRZEBAMI SZKOLNYMI PODCZAS SPRAWDZIANU
PO SZKOLE PODSTAWOWEJ I EGZAMINÓW GIMNAZJALNYCH ZEWNĘTRZNYCH

Rodzaj dysfunkcji	Dostosowanie warunków egzaminacyjnych
Dysleksja rozwojowa	1. Możliwość pisania sprawdzianu, podczas którego członek komisji egzaminacyjnej głośno odczytuje instrukcję, tekst wstępny i treść zadań, a uczniowie równocześnie śledzą wzrokiem zapisany tekst w arkuszu.
	2. Wydłużenie czasu pisania o 50%.
	3. Możliwość pisania samodzielnie sformułowanych odpowiedzi do zadań drukowanymi literami, co zwiększa czytelność pisma.
	4. Nicobniżanie oceny za popełniane błędy ortograficzne. Możliwość specjalnego kodowania karty odpowiedzi, aby zadania, w których uczeń samodzielnie formułuje odpowiedzi, mogły być sprawdzane za pomocą kryteriów dostosowanych do dysfunkcji uczniów.
	5. Możliwość zaznaczania na karcie kodowej odpowiedzi przez nauczyciela-egzaminatora (tylko w przypadku głębokiej dysleksji).
Upośledzenie umysłowe w stopniu lekkim	1. Pisanie egzaminów na odrębnych arkuszach egzaminacyjnych, aby dostosować poziom wymagań do możliwości uczniów.
	2. Możliwość udzielania pomocy przez nauczyciela, wspierającego poprzez odczytanie treści poleceń.
	3. Zrezygnowanie z dodatkowych kart odpowiedzi. (nanoszenie odpowiedzi na kartę z zadaniami).
	4. Możliwość wydłużenia czasu pisania egzaminu o 50%
Choroby przewlekłe	1. Zapewnienie dostosowania pisania egzaminu do wskazań wynikających z charakteru choroby.
	2. Możliwość wydłużenia pisania egzaminu o 50%.
	3. Możliwość pisania egzaminu w domu chorego lub w sanatorium.
	4. W szczególnych przypadkach zwolnienie z egzaminu przez dyrektora OKE.
Niesprawność ruchowa	1. Zapewnienie zdającemu przerwy podczas egzaminu.
	2. Możliwość wydłużenia pisania egzaminu 50%.
	3. Możliwość pisania egzaminu w domu chorego.
	4. W szczególnych przypadkach zwolnienie z egzaminu przez dyrektora OKE.

Niewidomi, słabo widzący	1. Zapewnienie potrzebnego sprzętu, jaki jest używany podczas codziennej nauki szkolnej.
	2. Obecność na sali nauczycieli-egzaminatorów specjalistów z dziedziny tyflopedagogiki.
	3. Arkusze egzaminacyjne napisane odpowiednio powiększoną czcionką.
	4. Obecność lektora czytającego tekst i notującego wypowiedzi.
	5. Możliwość wydłużenia pisania egzaminu o 50%.
Niesłyszący, słabo słyszący	1. Obecność nauczycieli-egzaminatorów posługujących się biegle językiem migowym, a w miarę możliwości migany — surdopedagoga.
	2. Dostosowanie wymagań do możliwości percepcyjnych uczniów słabo słyszących — zastosowanie odrębnych arkuszy egzaminacyjnych.
	3. Korzystanie z aparatów słuchowych podczas egzaminów

**UCZNIOWIE ZE SPECJALNYMI POTRZEBAMI SZKOLNYMI
PODZAS MATURALNYCH EGZAMINÓW ZEWNĘTRZNYCH**

Rodzaj dysfunkcji	Dostosowanie warunków egzaminacyjnych
Dysleksja rozwojowa	1. Możliwość pisania samodzielnie sformułowanych odpowiedzi drukowanymi literami lub na komputerze, co zwiększa czytelność pisma.
	2. W zadaniach otwartych nie należy oceniać poziomu graficznego pisma ani błędów ortograficznych, a tylko brać pod uwagę merytoryczną ocenę pracy
Choroby przewlekłe	1. Dostosowanie warunków pisania egzaminu do wskazań wynikających z charakteru choroby (dostęp do świeżego powietrza — siedzenie przy oknie itp.).
	2. Umożliwienie zażywania leków lub korzystania z inhalatorów.
	3. Dla chorych na cukrzycę zapewnienie pożywienia podczas egzaminów.
	4. Możliwość wydłużenia pisania egzaminu o 50%.
	5. Możliwość pisania egzaminu w domu chorego lub w sanatorium.
	6. W przypadku ataku (epilepsji, astmy) zapewnienie choremu możliwości zdawania w innym terminie.

Niesprawność ruchowa	1. Zapewnienie zdającemu przerwy podczas egzaminu.
	2. Możliwość wydłużenia pisania egzaminu o 50%.
	3. Możliwość pisania egzaminu w domu chorego.
	4. Zapewnienie pielęgniarki w szkole na czas egzaminu.
Niewidomi, słabo widzący	1. Zapewnienie potrzebnego sprzętu, jaki jest używany podczas codziennej nauki szkolnej.
	2. Obecność na sali nauczycieli-egzaminatorów specjalistów z dziedziny tyflopedagogiki.
	3. Arkusze egzaminacyjne napisane odpowiednio powiększoną czcionką.
	4. Obecność lektora czytającego tekst i notującego wypowiedzi.
	5. Możliwość wydłużenia pisania egzaminu o 50%.
Niesłyszący, słabo słyszący	1. Obecność nauczycieli-egzaminatorów posługujących się biegle językiem migowym, a w miarę możliwości miganym — surdopedagoga.
	2. Dostosowanie wymagań do możliwości percepcyjnych uczniów słabo słyszących — zastosowanie odrębnych arkuszy egzaminacyjnych.
	3. W trakcie egzaminu zewnętrznego z języka obcego (j. angielski) niesłyszący może mieć tekst nagrany zgodnie z jego możliwościami percepcyjnymi.
	4. Korzystanie z aparatów słuchowych podczas egzaminów

JAK PROBLEM DYSLEKSJI ROZWOJOWEJ JEST ROZWIĄZYWANY W INNYCH KRAJACH?

L.p.	Rodzaj trudności	Udogodnienia	Inne kraje	Polska
1.	Zdiagnozowana dysleksja rozwojowa	Wydłużenie czasu przeznaczanego na egzamin pisemny np. do 120 minut lub o 30%, jednocześnie możliwość pracy w optymalnym dla dziecka tempie, jak również dokończenia zadań nawet po przekroczeniu limitu czasowego.	Szkocja Dania	Wydłużenie o 50% czasu przeznaczanego na sprawdzian — egzamin gimnazjalny. Na maturze nie ma takiej możliwości.
2.	Dysleksja (trudności w czytaniu)	Głośne odczytanie wszystkich zadań przed przystąpieniem do ich rozwiązania lub stworzenie warunków do wysłuchania treści zadań z dyktafonów.	Szkocja Dania	Głośne odczytanie wszystkich zadań i poleceń przed przystąpieniem do ich rozwiązania (sprawdzian i egzaminy gimnazjalne).
3.	Dysortografia	W zdaniach otwartych nie ocenia się poprawności ortograficznej. Praca pisemna ucznia jest oceniana głównie pod względem merytorycznym, zaś błędy w zapisie wyrazów są oceniane.	Australia Dania Niemcy Luksemburg Szkocja Słowacja Holandia Nowa Zelandia	Uznano jak w innych krajach.
4.	Dysgrafia	Dopuszcza się możliwość pisania tekstu w zadaniach otwartych na maszynie lub komputerze.	Szkocja Norwegia Anglia	Dopuszcza się możliwość pisania tekstu w zadaniach otwartych pismem drukowanym; na maturze dopuszcza się pisanie na komputerze.
5.	Głęboka dysleksja	W wyjątkowych sytuacjach, potwierdzonych opinią psychologiczno-pedagogiczną, istnieje możliwość zamiany pisemnej formy egzaminu na formę ustną.	Szkocja Dania Grecja Węgry Republika Czeska Brazylia	

Nie jesteśmy pionierami w dostrzeganiu takich problemów podczas egzaminów zewnętrznych, ale pociechą jest, że zamierzamy pomagać uczniom, którzy takiej pomocy oczekują.

Miejmy nadzieję, że zaproponowane zmiany pomogą wyrównać szanse i dostosować wymogi egzaminacyjne do możliwości psychofizycznych uczniów.